

EESTI
FILHARMOONIA
KAMMERKOOR

HINGUS

T 12.11 KELL 19
TARTU
PAULUSE
KIRIKUS

K 13.11 KELL 19
TALLINNA
NIGULISTE
KIRIKUS

2019

Arvo Pärt (1935)

Sieben Magnificat-Antiphonen

(segakoorile *a cappella*, 1988/1991)

Ülo Krigul (1978)

Aga vaata aina üles (2019, esiettekanne)

Tekst: Uku Masingu tekstide põhjal koostanud Hedi Rosma
Eesti Filharmoonia Kammerkoori tellimus

1. Hingamisi
2. Öö on pime
3. Puud aina kasvavad
4. Ainuski pilv ei tule tagasi
5. Lahkuda onnidest
6. Kui vanasti räägiti tuulest

Alfred Schnittke (1934–1998)

Koorikontsert (1984/85)

Pühendatud Valeri Poljanskile

Tekst: Grigor Narekatsi

I О Повелитель сущего всего /

Oo kõiksuse Valitseja

II Собрание песен сих, где каждый стих /

Ma laulukogu selle, kus iga värss

III Всем тем, кто вникнет в сущность скорбных слов /

Mu valuliku jutu tuuma süüvinuid

IV Сей труд, что начинал я с упованием /

Vii lõpule mu töö, mis alustasin kindlas usus

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Dirigent Kaspars Putniņš

Sissejuhatav loeng: Sakarias Leppik

Tänase kontserdi „Hingus“ kavas on ühendatud hapruse ja dramatismi piirimaail rändavad kontrastiderohked teosed, heliloojateks 20. sajandi vene klassik Alfred Schnittke, tuntuim eesti helilooja Arvo Pärt ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori juures sel aastal resideeriv Ülo Krigul.

Kava aluseks olevad märksõnad TUUL, HING ja VAIM kooruvad heliteoste tekstidest, mis kõik jutustavad hingest ja vaimususest omal moel – tõstavad meid kõrgustesse, panevad mõtlema inimeksistentsi sügavuste üle või viivad kaasa tuulega... Nagu on öelnud Uku Masing: „Kui vanasti räägiti tuulest, siis kõneldi vaimust. Sest ei olnud vahet hinge vahel ega tuule vahel, ei vaimu ega maru vahel, kes jookseb oma otsatut rada...“

Kaspars Putniņš

Arvo Pärt (1935) on üks neid heliloojaid, kes on 20. sajandil kõige tugevamalt mõjutanud arusaamist muusika olemusest. Tänapäeval on Pärt eelkõige tuntud oma originaalse *tintinnabuli*-stiili järgi ning varasema loomeperioodi modernistlikud teosed on laiemale publikule ehk vähem tuttavad, kuid muusikast arusaamise piire on ta avardanud kogu oma loominguga.

Tintinnabuli (ld *tintinnabulum* – kelluke, kell, kuljus) on Pärdi loodud eriomane muusikastiil ja järeleaimamatu kompositsioonitehnika, mis sulandab kaks ühehäälselt struktuurilist liini – meloodia- ja kolmkõla-hääle – üheks lahutamatuks tervikuks. Selle tulemusel on muusikas läbivalt kuuldav või tajutav üks põhikolmkõla ning sündiva kõlaterviku ülemhelirikkus meenutabki kellaheli.

Samas on *tintinnabuli* ka muusikaliste vahenditega väljendatav eluhoiak, kus valitsevad tasakaal ja taktitunne. Arvo Pärdi muusika ajatu ilu ja sügav vaimne sõnum on puudutanud ja mõjutanud paljusid kuulajaid, hoolimata nende rahvusest, kultuuritaustast, vanusest vm. Pärdi teosed ei kõla mitte ainult kontserdisaalis, vaid neid on viimastel aastakümnetel kasutatud ka paljudes linasteostes, tantsu- ja teatrietendustes ning teistes multimeediatekstides.

Teose „**Sieben Magnificat-Antiphonen**“ a *cappella* segakoorile (1988) pealkiri viitab, et tegemist seitsme antifoniga, mida roomakatoliku liturgias lauldakse seitsmel õhtupalvusel enne jõululaupäeva (17.–23. detsembrini), igal päeval üks antifon koos *magnificat*'iga ehk Maarja ülistuslauluga. Paljudes keeltes tuntakse neid ka kui suuri antifone või oo-antifone, sest igaüks neist algab austava pöördumisega Kristuse poole – „Oo, Tarkus“, „Oo, Taaveti võti“, „Oo, Koidutäht“ jne.

Arvo Pärt on need palved koondanud üheks terviklikuks kontsertteoseks ning võtnud muusika aluseks antifonide saksakeelse teksti. Teos on komponeeritud ranges *tintinnabuli*-stiilis, kuid igal osal on oma lõpetatud vorm ja individuaalne karakter, mistõttu esitatakse neid kontserdipraktikas vahel ka iseseisvate miniatuuridena. Osad järgnevad üksteisele sageli kontrasti põhimõttel ning iga kord juhib uus helistik, uus dünaamika, muutunud faktuur või häälte liikumissuund kuulaja tähelepanu olulisele kujundile antifoni tekstis, tuues välja selle tuuma.

Kogu koori diapasooni hõlmavas 1. osas lauldakse Tarkusest, mis täidab „ilma äärest ääreni“, 2. osa arhailise kõlaga kvindiburdoonil Moosesest ja vana testamendi seadustest; 3. osa „Oo, lisai võsu“ kulgeb ülespoole tunglevates dissonantsetes pidedes ning 6. osas „Oo, kõigi rahvaste Kuningas“ kehtestavad need sõnad end kõigis kolmes faktuurikihis ning kolmes erinevas tempos. Teose kulminatsiooniks on vastandite paar 4. ja 5. osa, hõlmates vastavalt tsükli sümmeetrilist keskpäika ja kuldlõikepunkti. Muusikaliselt erinevad need teineteisest nii faktuurilt, dünaamikalt kui ka harmooniliselt. „Oo, Taaveti võti“ on a-mollist lähtuvates täiskõlalistes *fortissimo*-akordides ülistuslaul Kristusele kui kõikvõimsale valitsejale, surma võitjale. „Oo, Koidutäht“ aga on õrn ja vaikne palve Kristuse kui „igavese valguse hiilguse“ poole, mille muusikat toonivad samaaegselt duuris ja mollis liikuvad hääled (sopran ja tenor E-duuris, alt ja bass e-mollis), andes sellele erilise saladusliku värvi. Seitsmendas osas „Oo, Immanuel“ kõlab 1. osast tuttav muusikaline materjal, mis seob kogu tsükli tervikuks.

„Sieben Magnificat–Antiphonen“ on loodud Berliini RIAS Kammerkoori tellimisel tähistamaks koori 40. tegevusaastat ning on neile ka pühendatud. Esiettekandel 11. oktoobril 1988 Berliini filharmoonia kammersaalis juhatas koori Marcus Creed.

Allikas: Arvo Pärdi Keskus

Ülo Krigul (1978) on lõpetanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia magistrikraadiga kompositsiooni erialal Tõnu Kõrvitsa juhendamisel 2006. aastal ning täiendanud end Viini Muusika ja Kaunite Kunstide Ülikoolis professor Detlev Müller-Siemensi juures.

Tema loominguampluaa ulatub sümfoonilistest teostest elektroakustiliste installatsioonide ning teatri- ja filmimuusikani, mille tellijateks ja esitajateks on Eesti muusikakollektiivide kõrval ka välismaa ansamblid, sh Phoenix Ensemble (Šveits), New Paths Ensemble (USA), Orchestrutopica (Portugal) ja Quasar Quartet (Kanada). Tema teoste esiettekanded on kõlanud Berliini Kontserdimajas, Viini Muusikaühingus, Helsingi Finlandiatalos, Gulbenkiani Kunstide Keskuses Lissabonis jm.

Ülo Kriguli loomingut on tunnustatud mitmete auhindadega. Orkestriteose „JenZeits“ eest pälvis ta Berliini muusikafestivalil *young.euro.classic* auhinna *Europäische Komponistenpreis* (2005) ja rahvusvahelisel heliloojate rostrumil Pariisis I preemia alla 30-aastaste heliloojate kategoorias (2007). Teda on tunnustatud Eesti Kultuurkapitali aastapreemiaga mängufilmi „Sügisball“ loomingulises kollektiivis ning Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali preemiaga eduka loomingulise aasta eest (2007). Tema teos sümfooniaorkestrile ja häälele „Swan Bone City“ sai Eesti Muusika Päevade heliloojapreemia (2012) ja Monaco Prints Pierre'i Fondi muusikapreemia (2014) ning teos „Vesi ise“ rahvusvahelisel heliloojate rostrumil Wrocławis II koha. 2016. aastal pälvis Krigul Eesti Muusikanõukogu heliloomingu preemia.

Ülo Kriguli muusika on dünaamiline ja peidab endas erinevaid stiiliallikaid. Tema helikeeles ühinevad postminimalistlik rütmienergia, sonoristlik tämbrimäng ja džässi-intonatsioonid.

2019. aastal on Ülo Krigul Eesti Filharmoonia Kammerkoori juures resideeriv helilooja. Selle koostöö viljana tuli selle aasta aprillis esiettekandele „And the sea arose“ („Ja järv hakkas tõusma“) koorile ja keelpillidele. 2020. aasta kevadel jõuab publikuni Ülo Kriguli uus teos rahvusvahelise uudisloomingu projekti raames, mis saab teoks koostöös muusika innovatsiooniuuringute teaduskeskusega IRCAM ja programmiga ULYSSES.

„Aga vaata aina üles“ on kirjutatud Kaspars Putniņš ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori tellimusel. Teose teksti koostas Hedi Rosma, valides mõttekilde ja lausekatkeid Uku Masingu tekstikogumikust „Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt“ (1930–1945). Poeetilise väljenduslaadiga müstikust mõtleja kirjutab kokku käegakatsutava ja silmaga nähtamatu, sõnulseletatava ja vaid aimamisi haaratava maailma. Looja ja looduse jõud ning ilu on korraga kohal.

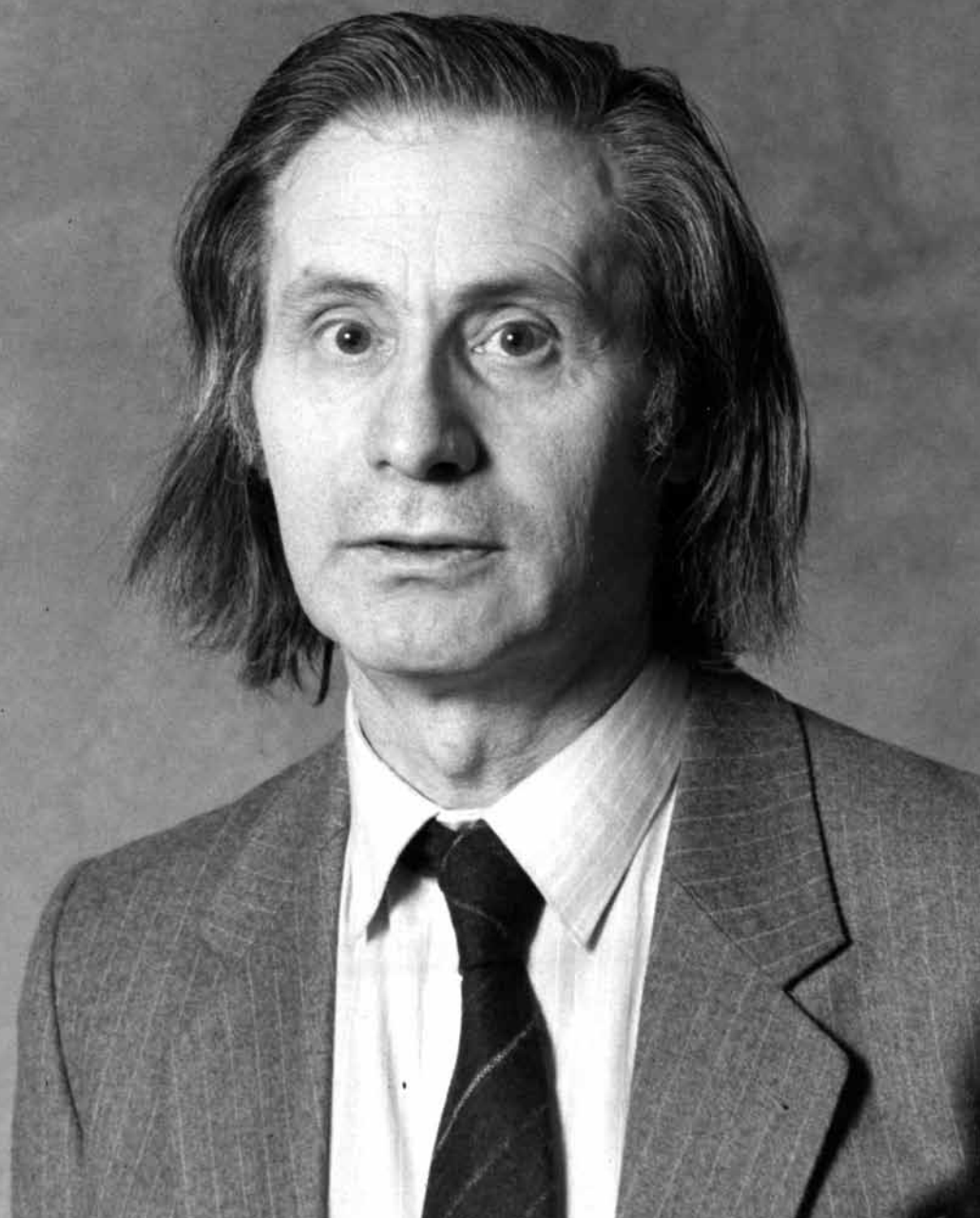
Uku Masing „Kui vanasti räägiti tuulest...“: „Kui vanasti räägiti tuulest, siis kõneldi vaimust. Sest ei olnud vahet hinge vahel ega tuule vahel, ei vaimu ega maru vahel, kes jookseb oma otsatut rada. Aga keegi ei teadnud selgesti, kelle hing oli tuul ja kelle hingetõmbed viskasid lendama maru. Mõni mõtles, et tuul pole muud kui igavesele maale minevate surnute eluõhk, ja teised arvasid, et maa elab just niisama nagu ta lapsed ja hingab sedaviisi nagu nemad. Ja oli neidki kuu all, kes arvasid, et Jumal hingab tuult. Ja seda, et tema hingeõhk jookseb maruna üle lageda maa. Ja nemad arvasid, et kui tuul läheb inimese sisse, siis tema hakkab tegema vägevaid, Jumala meelepäraseid tegusid. Sest Jumala vägi oli tuules ja jääb marru igavesest ajast igavesti. Aga keegi ei tea, kus on ta kodu, ja tema sünnipaigal ei ole nime. Ja kuhu ta läheb, seda võib ainult küsida, kuid vastata ei mõista sellele keegi nüüd ega kunagi mitte. /.../“

Sügisest, novembrikuist pimedat aega on tänapäeval saanud tavaks pidada inimesele keeruliseks ja koormavaks, vahest rusuvaks. Midagi, mille eest peaks justkui kuhugi pakku minema. Millest peaks võimalusel mööda vaatama, selle kuidagi üle elama.

Vana rahvatarkuse järgi on see hingede aeg. Aeg, milles tekib ühine ruum siin- ja sealpoolsete hingede vahel. Aga võibolla ka aeg enese hingega isekeskis olemiseks, talle otsa vaatamiseks.

See on aeg, kus tänu pilkasele pimedusele on osad asjad selgemaltki näha. Valgust jääb justkui üha ja üha vähemaks. Samas see vähene valgus on seda tugevam andmaks tunnistust asjadest, mida muidu ei paista.

Alfred Schnittke (1934–1998) loomingus on eriti tuntud tema julgete stiili- ja väljenduskontrastidega, tihtipeale sarkastilised postmodernsed (polüstilised, nagu ta neid algul nimetas) instrumentaalteosed. Tema sõnul on need inspireeritud Gustav Mahleri muusikast. Heakõlalise ja sisemist tasakaalu peegeldava „Koorikontserdi“ oleks otsekui kirjutanud üks teine autor. On küsitud, kas see on n-ö päris Schnittke, kuid pigem on see üks osa temast teiste seas. Üheselt ei saa määratleda ei Schnittke muusikalist ega religioosset identiteeti (alles 1982. aastal laskis ta ennast ristida roomakatoliku kirikus), isegi mitte rahvust.

Ta sündis 1934. aastal volgasakslastega asustatud piirkonnas Engelse väikelinnas, ema oli katoliikliku taustaga volgasakslane, isa – Frankfurdis sündinud ateistist juut, ajakirjanik ja tõlkija, kes Nõukogude Liitu oli tulnud seitse aastat varem. Helilooja biograaf ja kogutud teoste kriitilise väljaande toimetaja Aleksandr Ivaškin on nimetanud teda inimeseks vahepealsest alast, silmas pidades helilooja enda sõnu: „Ehkki minus pole tilkagi vene verd, olen ma seotud Venemaaga. Ma elan Venemaal, räägin ja kirjutan vene keeles paremini kui saksa keeles. Teiselt poolt, suur osa minu kirjutatust on seotud saksa muusikaga ja selle loogikaga, kuigi ma polnud kirjutades seda taotlenud. /–/ Ma ei oska ühtegi juutide keeltest, kuid näen välja nagu tüüpiline juut.“

Saksa-austria muusikakultuuri avastas Schnittke aastail 1946–1948 Viinis, kus ta isa töötas tõlkijana. Seal tekkis teismelisel poisil huvi muusika vastu, ta alustas klaveriõpinguid, tegi esimesed kompositsioonikatsetused ja ahmis endasse muljeid kontsertidel ja ooperis.

Aastail 1953–1958 õppis ta Moskva konservatooriumis kompositsiooni Jevgeni Golubevi ja Nikolai Rakovi juures. Samal ajal hakkasid Moskva noored muusikud huvi tundma Uus-Viini koolkonna loomingu vastu ja Moskvast oli suurepärase võimaluse sellega tutvuda Alban Bergi ja Anton Weberni endise õpilase Philipp Herschkowitzi kaudu. Herschkowitz (1906–1989) oli sõja eel põgenenud Hitleri režiimi eest Nõukogude Liitu ja pärast kuut Taškendis veedetud aastat tulnud Moskvasse. Pealinnas ei lubatud tal kui „kosmopoliidil ja korrumppeerunud modernistil“ kunagi asuda püsivale töökohale, elatist teenis ta filmimuusika partituuride korrastamisega ning poolsalajaste

eratundidega. Ta oli suur erudiit ja põnev isiksus, tema juures käisid kümned noored heliloojad, interpreedid, muusikaloolased ja -teoreetikud.

Schnittke esimene suurem vokaalteos, oratoorium „Nagasaki“ (konservatooriumi lõputöö, millest tehti salvestus) sai hävitava kriitika osaliseks kui „ekspressionistlik ja modernistlik“ (viimane määratlus tundub praegu arusaamatuna), esiettekanne oli alles 2006. aastal Kaplinnas. Analoogilisi lugusid oli edaspidi teistegi teostega, näiteks ei tohtinud Gennadi Roždestvenski tuua Esimest sümfooniast (1969–1972), mis seniajani on Schnittke üheksast sümfooniast tuntuim, esiettekannde tuua Moskvast, vaid ainult Gorkis (Nižni-Novgorodis) sealse filharmoonia orkestriga alles 1974. aastal; järgmine ettekanne toimus muide Tallinnas ERSOga aastal 1975. Läände oma teoste ettekannetele või loenguid pidama heliloojaid kord lubati, kord ei. Piirangute kadudes 1980. aastate lõpu poole oli Schnittke tervis juba halvenenud. 1985. aasta suvel, umbes pool aastat pärast koorikontserdi (ja seejärel violakontserdi) lõpetamist oli ta üle elanud esimese insuldi. Alates 1990. aastast elas Schnittke Hamburgis, olles igal aastal kuude kaupa haiglas. Lõpuks suutis ta kirjutada ja üldse suhelda üksnes pianistist abikaasa Irina abiga. 1998. aastal tabas teda viies ja viimane insult; 63-aastaselt heliloojal jäi pooleli üheksas sümfoonia, mille tema palvel korrastas ja lõpetas Aleksandr Raskatov (esiettekanne oli 2007. aastal Dresdenis).

Vokaalteosed moodustavad Schnittke loomingus umbes kolmandiku. Sakraal- ja piiblitekstid ilmusid neisse 1980. aastate teisel poolel – siis, kui teoseid oli võimalik ette kanda. Erandiks jäi „Reekviem“ (ladinakeelsele liturgilisele tekstile, 1975), mis sai loa ettekandmiseks kui tarbemuusika, sest oli kirjutatud Schilleri näidendi „Don Carlos“ lavastuseks Mossoveti teatris ja kõlas etendustel salvestiselt.

Kontsert segakoorile – mitmeosaline saateta kooriteos – on ortodoksi kirikumuusika žanr, mis tekkis 18. sajandil. Liturgias oli koorikontserdil kindel koht vaimulike armulaua ajal, enne koguduse armulauda.

Schnittke „Koorikontsert“ on kontsertteos ega sobiks teenistuseks juba oma kestuse tõttu.

Idee, et Schnittke võiks kirjutada suurema saateta kooriteose vene õigeusu kirikumuusika vaimus, pärineb dirigent Valeri Poljanskilt ja „Koorikontsert“ on talle pühendatud.

Schnittke hakkas teost kavandama 1984. aastal ja kirjutas esmalt väikse kooritsükli „Kolm vaimulikku laulu“. Kontserdist valmis kõigepealt kolmas osa, mille Poljanski tõi oma kooriga (NSVL Riiklik kammerkoor, praegu Vene Riiklik koorikapell) esiettekandele Istanbulis; 1986. aasta juunis oli juba võimalik kogu teose esiettekanne Moskvas.

Teose helikeeles on ortodoksi kirikumuusika meloodiakäike ja tertsiharmooniat, kuid ei puudu ka Schnittke muust loomingust tuttavad kromatismid ja klasterikõlad. Helilooja sõnul dikteeris kogu muusika tekst, mis on pärit püha Nareki Gregoriuse (ehk Grigor Narekatsi ehk Nareki Grigori, ca 951–1003) „Palveraamatust“ Naum Grebnevi venekeelses tõlkes. Neil ajatutel palvetekstidel, mis sisaldavad originaalseid poeetilisi kujundeid, on ühtlasi kirjanduslik väärtus.

2017. aastal ja kordustrukina 2018 ilmus „Palveraamat“ ka eesti keeles, Peeter Volkonski tõlgituna vana-armeenia keelest, pealkirjaga „Nutulaulude raamat“

Gregorius (Grigor) oli munk Nareki kloostrist, mis paiknes Vani järve kagukaldal tookordses Armeenias. Tema eluaeg langes kokku armeenia kirjanduse, kunstide ja teoloogia õitseajaga. Klooster oli tähtis vaimne keskus ja tegutses kuni türklaste vallutuste ja armeenlaste genotsiidini 1915. aastal, mille tagajärjel suri välja ka kristlike kirikute tegevus. Sellest alates kuulub kogu Vani järve piirkond Türgile. Nareki klooster lammutati 1951. aastal, selle kunagisel asukohal on praegu mošee.

Kolm aastat hiljem kirjutas Schnittke teisegi suure kooritsükli kirikuslaavi vaimus – „Patukahetsuspsalmid“, mis „Koorikontserdist“ draamatilisemana on lähemal Schnittke muusika enamikule.

Merike Vaitmaa

Arvo Pärt

Sieben Magnificat-Antiphonen

Tekst: Magnificat-antifonid
roomakatoliku kiriku advendilurgiast

O Weisheit, hervorgegangen aus dem Munde des Höchsten, die Welt umspannst du von einem Ende zum andern, in Kraft und Milde ordnest du alles: O komm und offenbare uns den Weg der Weisheit und der Einsicht.

O Adonai, der Herr und Führer des Hauses Israel, im flammenden Dornbusch bist du den Mose erschienen, und hast ihn auf dem Berge das Gesetz gegeben: O komm und befreie uns mit deinem starken Arm.

O Sproß aus Isais Wurzel, gesetzt zum Zeichen für die Völker, vor dir verstummen die Herrscher der Erde, dich flehen an die Völker: o komm und errette uns, erhebe dich, säume nicht länger.

O Schlüssel Davids, Zepter des Hauses Israel, du öffnest, und niemand kann schließen, du schließt und keine Macht vermag zu öffnen: O komm und öffne den Kerker der Finsternis und die Fessel des Todes.

O Morgenstern, Glanz des unversehrten Lichtes, der Gerechtigkeit/ strahlende Sonne: O komm und erleuchte, die da sitzen in Finsternis/ und im Schatten des Todes.

O König aller Völker, ihre Erwartung und Sensucht, Schlußstein, der den Bau zusammenhält: O komm und errette den Menschen, den du aus Erde gebildet.

O Immanuel, unser König und Lehrer, du Hoffnung und Heiland der Völker: O komm, eile und schaffe uns Hilfe, du unser Herr und unser Gott.

Oh tarkus, mis tulnud Kõrgeima suust, sa täidad ilma äärest ääreni, väes ja leebuses korraldad sa kõik: Oh tule ja näita meile tarkuse ja mõistmise teed.

Oh Adonai, Iisraeli koja isand ja valitseja, põleva okaspõõsana ilmusid sa Moosesele ja mäel andsid sa talle seaduse: Oh tule ja vabasta meid oma vägeva käega.

Oh Iisai võsu, seatud märgiks rahvastele, sinu ees vaikivad maised valitsejad Sinu poole paluvad rahvad: oh tule ja päästa meid, tõuse, ära viivita enam.

Oh Taaveti võti, Iisraeli koja valitsuskepp, sina avad ja keegi ei sule, sina suled ja ükski vägi ei suuda avada: Oh tule ja ava pimeduse kong ja surma köidik.

Oh Koidutäht, igavese valguse hiilgus, õigluse särav päike: Oh tule ja valgusta neid, kes pimeduses istuvad ja surma varjus.

Oh kõigi rahvaste Kuningas, nende ootus ja igatsus, nurgakivi, mis kõike koos hoiab: Oh tule ja päästa inimene, kelle sa põrmust löid.

Oh Immanuel, meie Kuningas ja õpetaja, rahvaste lootus ja nende lunastaja: Oh tule, rutta meile appi sa meie Issand ja Jumal.

Saksa keelest tõlkinud August Annist

Ülo Krigul

Aga vaata aina üles

Tekst: Uku Masingu tekstide põhjal
koostanud Hedi Rosma

1. Hingamisi

2. Öö on pime

Öö on pime.
Öö on ikka pime.

Aga vaata üles,
vaata aina üles.

Päike mere kohal,
hingetõmbed täis pudenevaid õisi.

Öö on pime.
Aga vaata üles,

Inglite uned
kui suured valged purjed.

Öö on ikka pime.
Aga vaata aina üles.

Puudel on õied ladvus.
Tuul tuhistab su juuste läbi liiva.

Aga vaata üles,
vaata aina üles.

Ingli silmi, kui suudad

3. Puud aina kasvavad

Puud aina kasvavad,
pilved muutuvad.

Kusagil pole aset
su südamele
ja kõik vesi
on nõrgunud
maa tulle.

Kummarda pea,
kui suudad,
ja täna taevast.

4. Ainuski pilv ei tule tagasi

Ainuski pilv
ei tule tagasi taevaservalt
ja ükski päikesekiir
ei tule uuesti.

Aga pilvi on ikka
ja valgus ei lõpe mitte.

Puud aina kasvavad
ja inimest nad ei kardad.
Pilved muutuvad,
nagu nad tahavad,
ning ei hooli sellest,
mis neist arvavad mäed

Ja nende tähed säravad,
ei kustu tuulteski.

5. Lahkuda onnidest

Lahkuda onnidest,
mis on varisemas,
kaevudelt,
milles pole vett.

Minna tuuleks,
tõusta teadmata,
läbi puude,
üle pilvede,
naerda.

6. Kui vanasti räägiti tuulest

Kui vanasti räägiti tuulest,
siis kõneldi vaimust.
Sest ei olnud vahet hinge vahel
tuule vahel,
vaimu vahel, maru vahel.

Kui vanasti räägiti tuulest,
siis kõneldi vaimust.
Seesinane, kes kuulab tuult
ja mõistab ta häält,
see mõistab Jumalat.

Kui vanasti räägiti tuulest,
siis kõneldi vaimust.
Sest tarkade sõnad
on surelikkude sõnad,
aga tuul on igavene.

Alfred Schnittke

Koorikontsert

Tekst: Grigor Narekatsi
(tõlge vene keelde Naum Grebnev)

Г О Повелитель сущего всего,

Бесценными дарами нас дарящий,
Господь, творящий всё из ничего,
Неведомый, всезнающий, страшущий,
И милосердный, и неумолимый,
Неизреченный, и непостижимый,
Невидимый, извечный, необъятный,
И ужасающий, и благодатный.
Непроницаем Ты, неосязаем,
И безначален Ты, и нескончаем,
Ты – то единственное, что безмерно,
Что в мире подлинно и достоверно,
Ты – то, что нам дает благословенье.
Ты – полдень без заката, свет без тени,
Единственный для нас родник покоя,
Что просветляет бытие мирское.
И безграничный Ты, и вездесущий,
Ты и сладчайший мёд, и хлеб насущный,
Неистошущим клад, пречистый дождь,
Вовек неиссякающая мощь.
Ты и Хранитель наш, и Повелитель,
Недуги наши знающий Целитель,
Опора всех, всевидящее зренье,
Десница благодатного даренья,
Величьем осиянный, всем угодный,
Наш пастырь неустанный, Царь беззлобный,
Всевидящий, и днём и ночью бдящий,
Судья, по справедливости судящий,
Взгляд негнетуший, голос утешенья,
Ты – весть, несущая успокоенье.
Твой строгий перст, всевидящее око
Остерегают смертных от порока.
Судья того, что право, что неправо,
Не вызывающая зависть слава.
Ты – Светоч наш, величие без края,
Незримая дорога, но прямая.
Твой след невидим, видима лишь милость,

I Oo kõiksuse Valitseja,

meile hindamatute andide kinkija,
Issand, kõige mitte millestki looja,
tundmatu, kõigeteadja, kardetav
ja armuline ja halastamatu,
sõnul seletamatu ja mõistetamatu,
nähtamatu, igavene, otsatu,
hirmuäratav ja õnnistusrikas.
Sa oled läbitungimatu, tajumatu,
Sa oled alguseta ja lõputa,
Sa oled ainus mõõdetamatu suurus,
mis maailmas on tõeline ja kindel,
Sa oled ainus, kes meid õnnistab.
Sa oled loojanguta keskpäev, varjuta valgus,
meie ainus hingerahu allikas,
kes toob rõõmu maisesse olemisse.
Sa oled ääretu ja kõikjalviibiv,
Sa oled nii magusaim mesi kui ka igapäevane leib,
ammendamatu varaait, ülipuhas vihm,
igavesti raugematu jõud.
Sa oled nii meie Hoidja kui ka Valitseja,
Ravitseja, kes tunneb me tõbesid,
kõikide tugi, silm, kes näeb igale poole,
õndsalikke ande jagav käsi,
auhiilgusest pärjatud, kõigile meelepärane,
meie väsimatu karjane, heatahtlik Kuningas,
kõikenägev, kes valvab nii päeval kui ka öösel,
kohtunik, kes mõistab õiglast kohut,
virgutav pilk, lohutav hääl,
Sa oled rahustav sõnum.
Sinu nõudlik sõrm, kõikenägev silm
hoiatab surelikke vigu tegemast.
Kohtunik, kes teab, mis õigus on, mis valskus,
kuulsus, mis ei ärata kadetust.
Sa oled meie tõrvik, lõputu hiilgus,
nähtamatu tee, mis viib otse.
Sinu jäljed on varjul, näha on üksnes halastus,

Она с небес на землю к нам спустилась.
Слова, что я изрёк Тебе во славу,
Бледнее слов, которые бы мог
Услышать Ты, о Господи, по праву,
Когда б я не был речью столь убог.
Господь благословенный, восхваленный,
Восславленный всем сущим во вселенной,
Всё то, что нам достигнуть суждено,
Твоим внушеньем мудрым рождено.
О Господи, дорогу очищенья
Ты мне в моих сомненьях укажуй
И, приведя меня к вратам спасенья,
Ты удовлетворишь и возликуй.
Цель песнопенья Твоего раба -
Не славословье и не восхваленье,
Мои слова ничтожные - мольба,
Которой жажду обрести спасенье.

II Собрание песен сих, где каждый стих

Наполнен скорбью чёрною до края,
Сложил я - ведатель страстей людских, -
Поскольку сам в себе их порицаю.
Писал я, чтоб слова дойти могли
До христиан во всех краях земли,
Писал для тех, кто в жизнь едва вступает,
Как и для тех, кто пожил и созрел,
Для тех, кто путь земной свой завершает
И преступает роковой предел.
Для праведных писал я и для грешных,
Для утешающих и безутешных,
И для судящих, и для осуждённых,
Для кающихся и грехом пленённых,
Для добродетелей и злодеев,
Для девственников и прелюбодеев,
Для всех: для родовитых и ничтожных,
Рабов забитых и князей вельможных,
Писал я равно для мужей и жен,
Тех, кто унижен, тех, кто вознесен,
Для повелителей и угнетённых,
Для оскорбителей и оскорблённых,
Для тех, кто утешал и кто утешен.
Писал равно для конных и для пеших.
Писал равно для малых и великих,
Для горожан и горцев полудиких
И для того, кто высший властелин,
Которому судья лишь Бог один,
Для суетных людей и для благих,
Для иноков, отшельников святых.
И строки, полные моим страданьем,
Пусть станут для кого-то назиданьем.

mis taevast alla maailma laskus.
Mu sõnad, mis lausunud Su kiituseks,
on mannetumad sõnadest, mida õigusega väärisk
kuulda Sina, oh Issand,
kui poleks ma nii vilets sõnaseadja.
Õnnistatud, ülistatud Issand,
kiidetud kogu ilmaruumi olemise poolt,
kõik, mis meile on määratud saavutada,
on sünnitanud Sinu tark sisendus.
Oo Issand, teed puhastumiseks Sa
näita mulle, kahtlejale, ja
toonud mind lunastuse väravate juurde,
jää rahule ja juubelda.
Su sulase laulude eesmärk
ei ole ülistus ega kiitmine,
mu sõnad on tühised – vaid palve,
et lunastust ma janunen.

II Ma laulukogu selle, kus iga värss

on musta muret ääretasa täis,
kokku seadsin – inimeste kirgi tunnen,
sest endas neid ma hukka mõistan.
Sõnu kirja panin, et need jõuda
võiks kristlasteni ilma igas otsas,
nii kirjutasin neile, kes alles ellu astuvad
ja neile, kes elanud ja küpseks saanud,
ja neile, kelle maine tee on lõpul
ja ületavad saatuslikku piiri.
Ma vagadele kirjutasin ja ka patustele,
kes lohutuse leidnud, kes alles tröösti otsivad,
kes kohut mõistavad, kes juba mõistetud on süüdi,
kes kahetsevad, kes veel on patu kütkeis,
head tegijaile, tigeloomadele, neile,
kes truudusetud on, kes süütud,
kõigile: suursugustele, tühistele,
orjadele ahelais, aukandjaist vürstidele,
ühtviisi kirjutasin meestele ja naistele,
nii alandatudetele kui ka ülekiidetuile,
nii käskijaile kui ka rõhutuile,
nii solvajaile kui ka solvatuile,
kes lohutavad, kes juba lohutatud on.
Ka ratsamehele ja kes käib jala, kirjutasin.
Ühtviisi väikestele, ühtviisi suurtele,
ka linlastele, poolmetsikule mägirahvale,
siis kõrgeimale käskijale veel,
kes allub üksnes Jumalale,
siis sekeldajale või lihsalt heale inimesele,
nii mungale kui pühamehesest eremiidile.
Need read mu enda kannatustest saagu
manitsevaks kõneks otsijale.

Пусть кающийся в чёрном прегрешенье
Найдёт в моих писаньях утешенье.
Пусть обратит мой труд, моё усердые
Себе во благо человек любой.
И стих мой, став молитвой и мольбой,
Да вымолит Господне милосердые!

III Всем тем, кто проникнет в сущность скорбных слов,

Всем, кто постигнет суть сего творенья,
Дай, Боже, искупление грехов,
Освободи от тягостных оков
Сомненья, а значит, преступленья.
Желанное даруй им отпущенье,
Пусть слёзы их обильные текут,
И голосом моим они моленья
Тебе угодные да вознесут.
К Тебе да вознесётся их мольба
И за меня, за Твоего раба.
Пусть, Боже, на рабов Твоих покорных,
На всех, раскаявшихся, кто прочтёт
С участием книгу этих песен скорбных,
Твой свет и благодать да снизойдёт!
И если примешь тех, кто вслед за мной
Придёт к Тебе с моей мольбой усердной,
Врата Своей обители святой
Открой и мне, о Боже милосердный!
И если слёзная моя мольба
Прольётся, словно дождь, грехи смывая,
То и меня, ничтожного раба,
Омоет пусть его вода живая.
И если Ты спасёшь, о Боже, всех,
Согласных с мыслью, мною изреченной,
Ты и меня, простив мой тяжкий грех,
Спаси, о Господи благословенный!
И если песнь моя в душе иной
Родит Тебе угодные понятия,
Ты и меня, Отец небесный мой,
Не обдели Своею благодатью!
И если те, кто мой постигнет стих,
Возденут ввысь дрожащие десницы,
Пусть боль стенок горестных моих
С молитвой чистой их соединится.
И если сказанные в книге сей
Тебе мои угодны будут речи,
То в многощедрой милости Своей
Будь милосерден и к моим предтечам.
И если поколеблется, скорбя,
В священной вере некто, духом нищий,
Пусть он, воспрянув, в книге сей отыщет
Опору, уповая на Тебя!

Mu kirjatükist leidku troosti
patukahetseja mustas patumülkas.
Mu tööst, mu innust kasu
võib saada iga inimene.
Mu värss, kui saanud palveks, anumiseks,
Issandalt võib halastuse tuua!

III Mu valuliku jutu tuuma süüvinuid

ja selle loome olemuse mõistjatele,
Jumal, patud andeks anna kõigile,
tee vabaks kahtlemise raskeist ahelaist,
et nad ka süüteost vabaks saavad.
Neil kingi ihaldatud andestus,
las voolata siis rohked pisarad,
kui minu palve häälega
Sind taevani nad kiidavad.
Nii Sinu ette tõuseb palve
ka minu, Sinu sulase eest.
Su sulaseid, kes sõna kuulnud, Jumal,
ja kõiki, kes pattu kahetsenud, kes lugenud
mu valulikke laulukogu,
Sa oma armuküllast valgust näha lase!
Kui vastu võtad neid, keda minu järel
Su juurde toob mu palveind,
siis oma püha koja värav
ava mullegi, oo halastaja Jumal!
Kui vihmana mu pisarates palve
maha sajab, patud puhtaks peseb,
ka mind siis, tühipaljast sulast,
las puhtaks peseb eluvesi.
Kui siis Sa lunastad, oo Jumal, kõiki,
sel kombel nagu sõnaks sai mu mõte,
Sa mindki, patud rasked andeks andnud,
lunasta, oo õnnistatud Issand!
Kui nüüd mu laulust võõras hinges
sünnib kasulikke arusaamu,
ka mind, mu Isa taevane,
Sa ära õndsusetä jäta!
Kui need, kes mõistavad mu värssse,
käed värisevad sirutavad üles,
las ühineda nende harda palvega
ka minu valusnukker halin.
Kui Sulle meelepärane
ses raamatust on minu jutt,
siis oma ohtras armukülluses
ka minu eelkäijatele halasta.
Kui nukras meeles kahtlema,
lööb keegi vaimust vaene pühas usus,
las virgudes sest raamatust
ta otsib tuge, lootes Sinu peale!

Коль малOVER однажды устрашится,
Что храм его надежд не устоит,
Пусть этот шаткий храм Твоя десница
Строками книги скорбной укрепит.
Когда недугом мучимый жестоко
Почти утратит кто-то с жизнью связь,
Пусть обретёт он силу в этих строках
И возродится вновь, Тебе молясь!
И если смертный страх или сомненье
Вдруг овладеют кем-то из людей;
Пусть в книге он найдёт успокоенье,
Найдет покой по благоСТИ Твоей!
И если груз грехов неискупленных
Потянет в пропасть грешника, пусть он
Всей сутью слов, Тобою мне внушённых,
Спасён навеки будет и прощён!
И если где-то грешник есть, который
Не минет сатанинской западни,
Дозволь, чтоб труд мой был ему опорой
И сам безумца светом осени.
И если кто-то в губельной гордыне
Слова святых молитв забыть готов,
Дозволь, чтоб я вернул его к святыне
Могуществом Тобой внушённых слов.
И тех, кто в сатанинском ослепленье
Уверует в презренную тщету,
Мне книгой скорбных этих песнопений
Дозволь вернуть к Причастью и Кресту.
И ураган неверия, взметённый
Как над водой, над душами людей,
Смири моею песней, вдохновлённой
Божественною милостью Твоей!

IV Сей труд, что начинал я с упованьем

И с именем Твоим,
Ты заверши,
Чтоб песнопенье стало врачеваньем,
Целящим раны тела и души.
И если труд мой скромный завершится
С Твоим благословением святым,
Пусть дух господень в нем соединится
Со скудным вдохновением моим.
Тобой дарованное озаренье
Не погаси.
Мои разум не покинь,
Но вновь и вновь приеми восхваленья
От Твоего служителя.
Аминь!

Kui kõhkleja siis ükskord kokkub,
et põrmu langeb tempel, tema lootus,
need valulikud värsiread siis toetagu
Su käte jõul ta pühapaika.
Kui julmast tõvest räsituna keegi
peaaegu kaotamas on elusidet,
neist ridadest võib jõudu saada,
taas elu leida palves Sinu poole!
Kui äkki surmahirm või ebalus
kord inimhinges võimust võtab,
siit raamatust ta leiab rahu,
Su õnnistusel leiab hingerahu!
Kui patukoorem pole andestatud
ja kuristikku tirib patust, siis saagu
Sinu mulle sisendatud sõnadest
ta pääste, igavene andustus!
Kui kusagil on patune, kes
pole pääsnud saatanlikust lõksust,
siis anna, et mu töö saaks talle toeks
ja oma valgusega üle kalla meeletu.
Kui keegi hukutavas uhkuses
on valmis püha palvet unustama, siis luba
Sinu mulle sisendatud sõnuvõimul
tagasi ta tuua pühaduse juurde.
Neid, keda saatan pimestas, et hakkasid
nad põlgusväärset tühjust uskuma,
mul selle mureliku raamatuga luba
veel tagasi Armu ja Risti juurde tuua.
Neid, kelle hinge uskmatus raju on
laastanud kui keeristorm, luba
Su jumalikust halastusest mulle
antud lauludega vaigistada.

IV Vii lõpule mu töö,

mis alustasin kindlas usus
ja Sinu nimel,
et lauludest saaks arstirohi
haavadele kehas kui ka hinges.
Kui ükskord valmis saab mu lihtne töö
Su püha õnnistuse najal,
siis lase jumalikul vaimul üheks saada
mu innuga, mis nõnda vaene.
Ja ära lase kustuda
Su antud vaimuvalgusel.
Mu mõistust ära hülga,
vaid oma teenrilt
ikka võta vastu ülistusi.
Aamen!

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Sopran

Kristine Muldma
Hele-Mall Leego
Annika Lõhmus
Karolis Kaljuste
Ülle Tuisk
Triin Sakermäe
Mariliis Tiiter
Mirell Jakobson

Alt

Marianne Pärna
Karin Salumäe
Maarja Helstein
Anna Dõtõna
Ave Hännikäinen
Cätly Talvik
Iris Roost

Tenor

Kaido Janke
Toomas Toherd
Raul Mikson
Madis Enson
Joosep Trumm
Sander Sokk
Danila Frantou
Lodewijk van der Ree

Bass

Aarne Talvik
Rainer Vilu
Henry Tiisma
Olari Viikholm
Gert-Heiko Kütaru
Ott Kask
Riivo Kallasmaa
Allan Vurma

Koormeisterid

Heli Jürgenson
Ülle Tuisk
Maarja Helstein
Lodewijk van der Ree

Meeskond

Esper Linnamägi
Tiiu Valper
Anneli Ivaste
Viive Valper
Reet Grosberg
Sirje Laan

Eesti Filharmoonia Kammerkoor on kujunenud üheks tuntumaks Eesti muusikakollektiiviks maailmas. Koori repertuaar ulatub barokkmuusikast kuni 21. sajandi teosteni, kus eriline koht on Arvo Pärdi, Veljo Tormise, Tõnu Kõrvitsa, Galina Grigorjeva ja teiste eesti heliloojate loomingul. Aastakümneid on tegutsenud rahvusvahelises muusikaelus koos mainekate dirigentide ja orkestritega, esinemispaikadeks sellised kuulsad lavad nagu Viini Kontserdimaja, Royal Albert Hall, Carnegie Hall, Sydney Ooperimaja, Los Angelese Walt Disney Kontserdimaja jpt. Viimaste õnnestumiste hulka kuuluvad muu hulgas turnee selle aasta alguses koos Austraalia kammerorkestriga nende peadirigendi Richard Tognietti juhatusel Austraalia suuremates linnades, esinemised Abu Goshi festivalil Iisraelis jm. Stabiilset kõrgtaset näitavad ka koori salvestised (plaadifirmadele ECM, Carus, Harmonia Mundi, Ondine), mida on 15 korral esitatud Grammyle ning kahel korral hinnatuima plaadiauhinna võitnud. Hiljutiste tunnustuste hulka kuulub Gramophone'i auhind Schnittke ja Pärdi loominguga CD-plaadi eest.

38 aastat tagasi Tõnu Kaljuste loodud koori ees on peadirigentidena seisnud veel briti dirigent Paul Hillier ja hollandlane Daniel Reuss ning alates hooajast 2014/2015 läti dirigent Kaspars Putniņš.

Sel hooajal on tulemas kontserdid erinevates Eesti linnades, aga ka Soulis, Hongkongis, Hamburgis, Oslos jm. Veebruaris ootab ees turnee Hollandi kaheksas kontserdimajas. Märtsis tuleb ettekandele renessanssmuusika kava, mais aga jõuab publikuni rahvusvaheline uudisloomingu projekt, mis saab teoks koostöös muusika innovatsiooniuringute teaduskeskusega IRCAM ja programmiga ULYSSES. Koori ees seisavad lisaks peadirigendile veel Tõnu Kaljuste, Arvo Volmer, François-Xavier Roth, Peter Phillips, Kaspar Mänd, Sir Simon Rattle ja Susanna Mälkki.

Kaspars Putniņš (1966) on Eesti Filharmoonia Kammerkoori kunstiline juht ja peadirigent alates hooajast 2014/2015. Alates aastast 1992 on ta olnud Läti Raadio Koori dirigent. Aastail 2005–2008 oli ta Eesti Rahvusmeeskoori kunstiline juht ja peadirigent. Külalisdirigendina on Kaspars Putniņš juhatanud selliseid Euroopa nimekaid koore, nagu BBC Singers, RIAS Kammerkoor, NDR Koor, Collegium Vocale Gent, Rootsi Raadio Koor jt. Kaspars Putniņši repertuaar hõlmab koorimuusikat nii renessansiajastust, romantismist kui tänapäevast, kuid tema suurim kirg on nüüdismuusika – koos Eesti Filharmoonia Kammerkoorile on ta tellinud ja esiettekandele toonud rohkem kui tosina Eesti uudisteose.

Tema arvukatest plaadistustest koos erinevate kooridega (Läti Raadio Koori, Flaami Raadio Koori jt) hinnati Eesti Filharmoonia Kammerkooriga salvestatud „Schnittke – Psalms of Repentance. Pärt – Magnificat & Nunc dimittis“ (BIS) Gramophone'i auhinna vääriliseks.

Kaspars Putniņšile on omistatud Läti Muusika *grand prix* (1998), Läti Ministrite Nõukogu auhind saavutuste eest kultuuri ja teaduse vallas (2000), Maarjamaa Risti IV klassi orden ja Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia pühendunud tegevuse eest Eesti muusikakultuuris (2019).

Kava koostaja

Anneli Ivaste

Kujundaja

Martin Pedanik

Fotod

Kaupo Kikkas

Rene Jakobson

Birgit Püve

Iris Oja

Monroe Warshaw / Boston Globe

Kaupo Kikkas

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Toompuiestee 20

10149 Tallinn

epcc@epcc.ee

5626 2555

www.epcc.ee

Tulemas

16.11 kell 18 Festival Lux Musicae, Siuntio kirik, Soome

EFK, dirigent Kaspars Putniņš
Johannes Brahms, Arvo Pärt, Alfred Schnittke

19.11 kell 20 Seoul Arts Center, Lõuna-Korea

EFK, Korea kammerorkester, dirigent Kaspars Putniņš
Arvo Pärdi autoriõhtu

30.11 kell 19 HK City Hall Concert Hall, Hong Kong

EFK, Hong Kong Sinfonietta, dirigent Kaspars Putniņš
Arvo Pärt, Veljo Tormis, Wolfgang Amadeus Mozart

19.12 kell 14 Niguliste kirik

Jõulukontsert (reserveeritud Riigikogule)
EFK, dirigent Kaspars Putniņš

20.12 kell 19 Tartu Pauluse kirik

21.12 kell 19 Estonia kontserdisaal

Johann Sebastian Bach. „Jõuluoratorium“ BWV 248

EFK, Tallinna Kammerorkester, solistid, dirigent Kaspars Putniņš
Koostöös Eesti Kontserdiga